

Prof. Dr. Yüksel Baypınar
Ankara Üniversitesi
Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü

Göçmen Edebiyatının İki Sivri Dillisinden Biri: Osman Engin

Göçmen edebiyatı içinde yer alan yabancı kökenli yazarların en büyük grubunu Türkler oluşturmaktadır. Türk kökenli yazarlardan ikisi ise bunlar içinde çok özel bir yere sahip. Denebilir ki, her insan yazar olamaz, her yazar da hicivci! Bir yazarın hicivci olabilmesi için, kişiliğinde var olması gereken gözlemlene, yaratıcılık, dile hâkimiyet, hayal gücü ve bilinmesi zorunlu bazı yazım teknikleri gibi yeteneklere ilaveten iki önemli özelliğe daha sahip olması gerekmektedir: Eleştiri dürtüsü ve mizaha yatkınlık! Hiciv yazarı, toplumsal, kurumsal, bireysel kusurları, çarpıklıkları, zaafı neredeyse “hastalıklı bir duyarlılık”la saptamaya ve bunları eleştirmeye kendini zorunlu hisseder. Amacı ise yaptığı eleştiri sayesinde dikkatleri çarpıklıkların üzerine çekmek ve bu kötü durumun ortadan kalkmasını sağlamaktır. İnsanların dikkatini çekebilmek için hicivci kendine özgü bir malzeme kullanır: Mizah! Acı gerçekleri mizahın tatlı kreması içine gizler. Hicvi bu yönüyle, Avrupa’da çok sevilen, içi likörlü çikolatalara benzetebiliriz. Tatlı çikolata kısmı bitince likör birden ağzını burar insanın, hele bir de alışık değilse! Şinasi Dikmen ve Osman Engin bu işi hakkıyla yapan iki göçmen edebiyatı yazarı. Ve onlardan başka da yok gibi! Bu açıdan değerlendirdiğimizde, Dikmen ve Engin, çoktandır kaliteli mizah ve hiciv yazarı eksikliği duyulan çağdaş Alman edebiyatında yepyeni bir soluk, yeni bir devinim getirmiştir. Aslında onları Alman meslektaşlarından daha şanslı kılan bir faktörü göz ardı etmemeliyiz. Dikmen ve Engin uzun yıllardır Almanya’da olmalarına rağmen, içinde yaşadıkları toplumu eleştirel bir mesafeden gözlemlemeyi ve onun aksayan yönlerini saptamayı çok iyi başarmışlardır. Bu yazarlar için konu hemen “sokakta”, kapı önündedir. Onlara ise sadece eğilip almak ve bu konuları edebiyata dönüştürmek kalmaktadır. Allah hakkı için, köklü bir hiciv geleneğine sahip olan Türkiye’den bu yeteneği kanlarında miras olarak yaban illere götüren Dikmen ve Engin’in çok usta bir

biçimde bu görevi yerine getirdiklerini, ellerindeki zengin malzemeyi ilginç ve iyi hicivlere dönüştürdüklerini söyleyebiliriz.

Şimdi ben bu iki sivri dilli hiciv ve mizah ustasından birini, Osman Engin'i eserlerinden örneklerle Türk okuyucusuna da tanıtmak istiyorum.

Yazıma önce bir itirafla başlamak zorundayım: Yazar ve onun son eseri *Kanaken Gandhi* adlı hiciv romanı üzerine araştırma yapmaya başladığımda onun göçmen edebiyatı içindeki yerini ve önemini tam anlamıyla fark etmemiş olduğumu gördüm! Daha önceden Osman Engin hakkında yazılar ve bizzat öykülerinden bazılarını okumuştum; ama onun Almanya'da bu denli popüler olduğunu, tanındığını doğrusu bilmiyordum. Ankara'dan Engin hakkında temin edebildiğim bilimsel araştırmalar, makaleler, gazete ve edebiyat dergilerinde çıkmış yazılar, röportajların çokluğu, çeşitliliği karşısında hayretler içinde kaldım! Buna rağmen onun Türkiye'de yeterince tanınmadığını göz önüne alarak Osman Engin hakkında kısa bir biyografik bilgi vermek istiyorum: 1960'da İzmir yakınlarında doğmuş olan O. Engin on üç yaşındayken ailesiyle birlikte Almanya'ya gelmiştir. Kendi ifadesine göre elektrik teknisyeni olmak isteyen Engin sonunda bambaşka bir yol seçmiş ve pedagog olmuştur. 1983 yılından itibaren Bremen şehir dergisinde her ay bir hiciv yazmaya başlayan Engin, bu arada sırasıyla içinde mizah ağırlıklı, hiciv karakteri taşıyan öykülerin yer aldığı beş öykü kitabı ve bir hiciv romanı yayımlamıştır. Bu kitapların komik isimleri bile bize yazarın kişiliği hakkında bir ön bilgi vermektedir: *Alle dackel umsonst gebissen!* (Fino köpeklerini boşuna ısırдық!), *Der Sperrmüll-Efendi!* (Çöp-Efendisi!), *Alles getürkt!* (Her şey göz boyamaca!), *Der Deutschling* (Alamancı), *Dütschlünd, Deutschlünd übür üllüs!* (Alamanya, alamanya her şeyin üstünde...) ve *Kanaken-Gandhi*. Burada "çok güvenilir bir kaynağa" dayanarak Osman Engin hakkında pek bilinmeyen iki ek bilgi ile onun biyografisine küçük bir katkıda bulunmak istiyorum. Dört yıllık Germanistik öğrenimini nerdeyse sekiz yılda bitirme başarısını gösteren, yazar Osman Engin'in öz kardeşi öğrencim Ayhan Tezbaşaran'ın söylediğine göre, abisi hiç evlenmemiş! Yani yazarın her öyküsünde ve romanında karşımıza çıkan, "Orta-Doğunun en büyük ikinci sinir törpüsü" diye adlandırdığı karısı "Eminanım" ve beş kişilik Engin ailesi tamamen bir kurmacaymış! Öğrencime, nasıl oluyor da öz abisiyle soyadlarınız farklı diye sorduğumda bir sır daha ortaya çıktı. Almanlar "Tezbaşaran" kelimesini zor telaffuz ediyorlar diye Osman kendine film yıldızları gibi kolay telaffuz edilebilecek, akılda kalıcı daha "şık" bir soyadı seçmiş ve kanunen değiştirmiş!

Türk mizah yazarı Aziz Nesin'i çok beğendiğini her fırsatta dile getiren Osman Engin, sanki bu büyük ustanın Almanya'daki bir uzantısı gibi. Yıllardır acımasızca yürüttüğü hiciv savaşında mizahı bir silah olarak kullanmakta Engin. Bunun için de esasen en uygun edebi türü seçmiş: Öykü! Osman Engin'in öyküleri "uzun fıkralar"ı andırmakta. Yazarın mizah dozu zengin, eğlenceli ama sorunlarla dolu öyküleri çoğu kez okuyucunun keyfini kaçırıyor. Yine de yazarımız öykü türünden sonunda sıkılmış olmalı ki, yeni bir tür denemiş: Roman! Kanımca cesaret isteyen bir şey... Zira roman edebi türler içinde hiciv için en uygun olmayanıdır. Uzun soluklu bir romanda mizah dozunu eser boyunca dengeli bir biçimde serpiştirmek, esprileri en uygun yerde etkili bir biçimde "patlatmak" çok zor bir iş olmaktan da öteye, büyük beceri ve ustalık ister! Dünya edebiyatında kaliteli hiciv romanların yok denecek kadar az olmasının nedenini burada aramak gerekir. Ama Osman Engin'in cesur denemesinin pek de başarısız olmadığını söyleyebiliriz. Aksine yazar üç yüz sayfalık romanın neredeyse tamamını "mizah" şekeriyle tatlandırmayı bilmiş. Uzun hicvin büyük bir bölümü "sırıltılarak", geriye kalan kısmı da "gülümseyerek" ve hatta "kahkahalarla" okunuyor. Aslında roman bir dizi "satirik ve tuhaf" olaylar zincirinden oluşmakta ve sonuçta bunların içinde kendi kendini "tüketiyor"! Bir bakıma romanı bir "solucan"a benzetmek bile mümkün, onu kaç parçaya bölersek bölelim, her parça kendi içinde "canlı" kalmakta. Böyle bakıldığında roman, merkezde kahramanı Osman'ın sınırdışı edilmesi öyküsü etrafında gelişen, ipe dizilmiş bir sürü "hiciv incisi"nden oluşmakta... (Durstewitz, 1999).

Kısa bir özet vermek gerekirse: 4 nolu atölyede otuz yıldır kilit ustası olarak çalışan, geçerli bir oturma ve çalışma iznine sahip olan, kalabalık ailesiyle Bremer Karnickelweg'de oturan Osman, günün birinde resmi makamlardan bir tebligat alır. Sözde Alman makamları nezdinde yapmış olduğu -ama aslında katiyen denemediği bile- "iltica" talebi reddedilmiştir ve Osman yedi gün içinde ailesiyle birlikte Almanya'yı terk etmek zorundadır! Yabancılar bürosunda onun işlemlerini yapan memur bayan Kottzmeier-Göbelsberg bir dizi araştırma ve karşılıklı suçlamalardan sonra aileye düşman kesilir. Roman boyunca okuyucu Osman'ın amansız savaşının şahidi olur. Bu saçma yanlışlığı aydınlatmak, herkesin gitmek için "can attığı" ülkede, Almanya'da kalabilmek amacıyla kahramanımız yasal ve yasal olmayan her türlü yöntemlere başvurur, ama nafi! Sonunda sınırdışı edilmeyi önleyemez. Yazar Osman Engin'in bir söyleşide dile getirdiğine göre, ünlü "Langen-Müller" yayınevi romanı mutlu sonla bitmediği için onu basmak istememiş, yazar da romanın sonunu

değiştirmeye yanaşmayınca kitap bir başka yayınevi, “Elefanten-Press” tarafından yayınlanmış.

Kısa çerçevesini çizdiğim roman birinci şahıs, yani “ben-anlatım” tarzında yazılmış ve tam 23 bölümden oluşuyor. 18 Haziran, Pazartesi günü saat 5:12’de, sabahın “körtünde” başlayan roman, 26 Haziran 21:10’da Osman’ın Almanya’dan uçakla ayrılışıyla sona erer. Dokuz günlük bir zaman diliminde geçen olaylar insanda sanki aradan aylar geçmiş gibi bir izlenim bırakıyor. Osman -romanın kahramanını kastediyorum, yazarı değil- geriye dönüş tekniğiyle Almanya’da geçen yılları ve Türkiye’deki geçmişiyle hesaplaşıyor. Bu arada Almanya’da yabancıların karşılaştıkları tatsızlıkları, çatışmaları, sorunları romanına konu ediyor. Yazarın yayından çıkan irili-ufaklı hiciv okları tam isabetle hedeflerini bulmakta. Sadece insanı çileden çıkaran, soğuk, katı Alman bürokrasisi, resmi kurumlar, Alman polisi, yabancı düşmanlığı, Yeni-Naziler, eski Doğu Alman vatandaşları, medya, vs. Osman’ın hedef tahtası olmakla kalmıyor, para canlısı, dost görünüp öte yandan sinsi çıkar hesapları yapan Türkler, Türkiye’deki insan hakları ihlalleri, altmışlı, yetmişli yıllarda Türkiye’deki işçi bulma kurumlarında dönen dolaplar, vs. yazarın hiciv oklarından nasibini alıyor. Hatta yazar “solcu” oğlu Mehmet’i, karısı Eminanım’ı ve bizzat kendisini de hicvetmekten hiç çekinmiyor ve kendi evliliğini model alarak bu kurumla da “dalga geçmek”ten geri kalmıyor.

Bir makalenin dar çerçevesi içinde romandaki hiciv saldırıların hepsine değinmek ne yazık ki olanaksız. Ben metne bağlı yorumlama yöntemiyle sadece en önemli hususları ele almak ve kısa analizlerini yapmakla yetineceğim. Öncelikle romanın adıyla başlamak istiyorum: Ne demek “Kanaken-Gandhi”? Bunu okuyan insanın aklına ilk ne gelir acaba? Her dilde, insanların anlamını tam olarak bilmedikleri ama yine de kullandıkları sözcükler, kavramlar vardır. Bu durum özellikle ana dili başka olan yabancılar için daha da geçerlidir. “Kanake” sözcüğü Türklerin Almanya’da çok sık duydukları “hoş laflardan!” biridir. Bu sözcüğün anlamını tam olarak bilmeyenler için kısa bir etimolojik açıklama yapmak gerekirse, Almanların biz Türkleri “aşağılamak” kastıyla, küfür gibi söyledikleri “Kanake”, “okyanus adalarındaki yerli halka verilen ad” ve “Havai” dilinde “insan!” anlamına geliyor. Yani Almanlar küfür ettiklerini sanarak farkında olmadan Türklere “insan” diyorlar! Tabii esas amacın bu olmadığını bilmesek iyi de... Gandhi adı ise hemen Hindistan’ı çağrıştırır. Mahatma Gandhi, Indra Gandhi herkesin tanıdığı, bildiği isimlerdir. Şimdi romanın isminde karşımıza çıkan bu tuhaf birleşime göre “Kanake” ve “Gahdhi”yi, başka bir deyişle “Türkiye” ile “Hindistan”ı bir araya getiren

şeyin ne olduğuna derhal tatmin edici bir açıklama getirebilirim. Ama bunu kasten yapmayacağım; zira böyle vakitsiz bir açıklamayla yazımın esprisini kendi ellerimle “katletmeye” hiç niyetim yok! Yalnız küçük bir sır verebilirim: Alman makamları romanın doğma büyüme Türk olan kahramanı Osman’ı “anavatani”na, yani Hindistan’a göndermek istemektedir!!!

On sekiz Haziran günü Osman sabah erkenden otuz yıldır çalıştığı iş yerine gitmek üzere evinden çıkar. Tesadüfen o gün aynı zamanda onun 52. doğum günüdür. Ama çok güzel geçmesi beklenen böyle bir gün, sonunda bir kabusa dönüşecektir. İlk aksilik Osman’ın tramvayda yakasına yapışır. Güpegündüz birkaç delikanlı üzerinde neyi var neyi yoksa alırlar. 23 mark 65 fenikten oluşan tüm “serveti”nin yanı sıra sarımsaklı, tereyağlı ekmeğini de gençlere vermek zorunda kalır. Onları yumuşatmak, ikna etmek üzere söylediği laflara soyguncular hiç aldırılmazlar bile: “Gençler, sizi anlayışla karşılıyorum. Gençliğin karşı karşıya olduğu işsizlik, meslek edinememe, tahammül sınırlarını aşan kiralık ev sorunları, sosyal yardımlardaki kısıtlamalar, sahtekar politikacılar, Asya’daki nüfus patlaması, artan bira fiyatları, yabancı düşmanlığı...” (s. 8)

Aynı çete Osman’ı aynı günün akşamı yine soymaya kalkar ama artık verebilecek bir şeyi olmadığı için gençlerden biri bıçakla onun sağ kulağını keser! Bu olaydan sonra Osman roman boyunca operasyonla dikilmiş bir kulak ve bunun üzerine sarılmış padişahların başlarına giydikleri sarıklara benzer komik bir sargıyla ortalıkta dolaşır. Osman kendini “Kanuni Sultan Süleyman”a, onu hastaneye götüren taksi şoförü ise aşkı uğruna kendi kulağını kesen “Van Gogh”a benzetir...

Ancak gün bu kadarla bitmez, daha da kötüsünü Osman işyerinde yaşamak zorunda kalır. Osman otuz yıldır çalıştığı işinden atılır! Neden olarak da, aslında yapmadığı bir “sığınma” başvurusunun Alman makamları tarafından reddedilmiş olması gösterilir. Durumu anlatmakta zorluk çeken Osman patronuna ne diller döker ama nafile: “...ben sığınmacı değilim, otuz yıldır Almanya’da yaşamaktayım. Zaten bir yabancının sahip olmak isteyeceği herşeye sahibim: harika bir işim, güzel bir evim, iyi bir karım, aşırı solcu bir oğlum, çok sevimli bir ülserim ve bir sürü borcum var. Ben şimdi ne diye kalkıp sığınmacı olmak için başvuruda bulunayım yahu?” (s. 14) derse de, şefi Bay Dünnebir (Durubira!) hiç aldırış etmez. Olayı aydınlatmak üzere ertesi gün sabahın soluğu karısıyla Yabancılar Şubesi’nde alan Osman’ın bu uğurdaki tüm çabaları sonuçsuz kalır. Osman’ın ayağına “çelme” takacak tek bir kişi vardır, o da Doğu Almanyalı Bay “Leckmikowski”dir! Zira Osman ve bu

şahıs, Yusuf'un satmak istediği manav dükkânını satın almak ve kendi işlerinin efendisi olmak istemektedir. Osman'ın ondan şüphelenmesi öyle boşuna, sebepsiz değildir. Çünkü rakibi Leckmikowski onu daha kısa bir zaman önce şu sözlerle tehdit etmiştir: "Siz kiminle dans ettiğinizi bilmiyorsunuz. Üzerime gelerseniz, bu şehirden toz olmanızı sağlayacak girişimlerde bulunurum. Bu gibi işlerde çok iyiyimdir. Yeterince Filipinlinin Doğu Almanya'dan kovulmasını ben sağladım!" (s. 10)

Otuz yıl önce Osman ilk geldiğinde onun işlerini yapmış olan Yabancılar Şubesi'ndeki görevli, Bayan Kottzmeier-Göbelsberg o zamanlar "Tarzanca" bir Almancayla Osman'a "sen ne istemek?" diye sormuş. Bu defa düzgün bir Almancayla "niçin geldiniz?" deyince Osman çok şaşırır ve kendi kendine; "kadın Almancasını amma da ilerletmiş ha!" diye düşünür! Bayan görevli şimdi âdeta, yabancılara karşı savaş ilan eden general rolüne bürünmüştür: "Bununla övünmek istemiyorum ama itiraf etmeliyim ki yabancılara karşı yürüttüğüm psikolojik savaş için çok iyi eğitildim. Düşman tarafının hiçbir yanıltma manevrası benim aklımı karıştıramaz. Rakiplerimin en sinsi hilelerini bile anlarım" (s. 21).

Böylece Alman Hükümeti'nin sadık düzen koruyucusu rolündeki Kottzmeier-Göbelsberg, Osman'a karşı açılan "soğuk savaş"ın galibi olur. Ona göre, Alman makamları asla hata yapmaz, bilgisayardaki veriler doğrudur ve Osman ülkeyi terk etmek zorundadır! Zavallı Osman şimdi yeni stratejiler geliştirmek, her şeyden önce de yeni bir iş bulmak zorundadır. Bu zor anında ona bir Türk yardım elini uzatır; iş ve işçi bulma kurumu gibi çalışan Necmettin efendi ona hemen "kaçak" bir iş temin eder...

Sınırdışı edilme tehlikesinin nefesini artık ensesinde hissetmeye başlayan Osman birden, hiç değilse Almanya'daki son günlerini "dürüst bir vatandaş" olarak geçirmeye karar verir. Vicdanını rahatlatmak için de, geçmiş yıllarda şehir hatlarında "biletsiz" yapmış olabileceği yolculuklara "mahsuben" fazladan birkaç bilet daha almak ister. Alman sürücünün; "adama bak be, nereden buldular senin gibisini, hangi çağda yaşıyorsun yahu?" diye homurdanmasına hiç aldırmadan son bir kararla tam "on iki" bilet alır ve mağrur adımlarla tramvayın arka tarafına doğru ilerler! O sırada aklından şu geçmektedir: "Bu sınırdışı edilme meselesi bir açıklığa kavuşsun hele, en az on bir kere kaçak bineceğim!"

Dikilmiş kulağı, başındaki acayip "sarıyla" -bu arada Osman kendisini hastaneye götüren ve ameliyat süresince saatlerce açık taksimetreye dışarıda

bekleyen taksi sürücüsüne bin markın üzerinde borçlanmıştı- akşamın geç saatlerinde evine ancak gelebilir. Evinde ise bir sürü insan onu beklemektedir. Evden taşan kalabalığın arasında “zarif bacakları ve kıpkırmızı, daracık deri etekli, alımlı, sarışın genç bir kadın” vardır ki, Osman gözlerini ondan alamaz... Adı Tanja olan ama Osman’ın “fata morgana”, yani “serap” adını yakıştırdığı bu nefes kesen afet aslında ailenin uzaktan bir Alman akrabasıdır -oğlunun Alman karısının kız kardeşi!- ve Emden şehriden sırf onları bu “sınırdışı edilme kıskacı”ndan kurtarabilmek için yardıma gelmiştir. Alman akraba Engin ailesinin başına gelen bu haksızlığa isyan eder: “Bak, Engin Bey, gerçekten söylemem gerekiyor ki, bu size yaptıkları tam bir rezillik! Benim geldiğim yer olan Doğu Frisya’da biz domuzlarımıza bile böyle davranmayız, hatta domuz vebasına yakalansalar bile!” (s. 38)

Bütün komşular, Osman’ın Türk ve Alman dostları, solcu oğlu Mehmet’in “yoldaşları” bir dayanışma örneği sergileyerek, arkadaşları Osman’a yardım amacıyla toplanmışlardır. Ama ilk yardım kampanyası durumun “vahameti”ni çok açık şekilde gözler önüne serer. Alacağını tahsil etmeden Osman’ın evinden uzaklaşmayan taksiciye verilmek üzere para toplanır, 1020 mark kadar lazımdır; ama herkesin içine bir şeyler attığı şapkadan tam olarak; “dokuz mark, 85 fenik, üç siyah d’şme, bir zeytin çekirdeği, iki çiğnenmiş sakız, iki aspirin ve orijinal paketi açılmamış üç şeker” çıkar!

Kabus gibi geçen doğum gününü biraz olsun renklendirmek amacıyla Osman evindeki kalabalık gittikten sonra televizyon seyretmek ister. Ama hangi kanalı açsa karşısına ya “ucuz müstehcen” filmler ya da “aptal diziler” çıkar, bütün kanallar seyretmeye değmez “pislikle” doludur. Birden ne kablolu ne de uydu yayınlarının olmadığı o “güzel, eski günler”e özlem duyar, hani şu televizyonun da olmadığı, herkesin radyo etrafında toplandığı güzel günlerin...Hani radyolarda “seks filmlerinin gösterilmediği!!” günleri anımsar; o özlemle ve doğru dürüst bir program dinlemek umuduyla televizyonu kapatıp radyoyu açar, ama radyodan duydukları da onu tekrar şoka sokacaktır: “Şimdi sunmakta olduğumuz programın ağırlık noktasını Prag’daki gece hayatı, Batı Avrupalıların seks turizmi ve yeni açılan sayısız genelevler oluşturmaktadır...” (s. 51)

Lafın burasında dikkatleri bir noktaya çekmek istiyorum. Osman’ın özel hayatına, evliliğinin mahremiyetine ve Hollywood filmlerini taklit eden seks fantezilerine ilgi duymayanların okumadan atlayabilecekleri bir bölüm gelmekte. Aslında Osman’ın evliliğini örnek alarak yazar Osman Engin bu kurumu acımasızca alaya almakta. Şahsen gereksiz ve çok abartılı bulduğum

hicvin bu “tatsız” bölümü güldürmek ve düşündürmekten çok insanın midesini bulandırıyor! Ayrıntıya girmeden burada en masum tespiti yapalım: 33 senelik evlilikten sonra Eminanım, Frisyalı sarışına kocasıyla arasında ancak üç ortak nokta olduğunu itiraf eder: “İkimiz birlikte beş çocuk büyüttük, ikimiz de sınırdışı edilme tehdidi altındayız ve maalesef ikimiz de aynı gün evlendik!” (s. 79) Osman’ın da aklına yıllarca Cumartesi günleri karısıyla televizyonda spor saatini izlediklerinden başka ortak bir anı gelmez! Beş çocuğun doğumundan ise Eminanım ilk yıllarda Almanca bilmeyen kocasını sorumlu tutar. Çünkü dil bilmeyen Osman hapları karıştırmış, karısının doğum kontrol haplarını kendisi yutarken, karısına da kendi prostat tabletlerini vermiştir!

Ortaya çıkan yanlışlığın bir an önce düzeltilmesi için resmi dosyanın peşine düşen kahramanımız ve yardımcıları sonunda soluğu “resmi evrak postanesi”nde alırlar. En işe yaramaz, en tembel memurların “sürüldükleri” bu kurumun duvarları “engin ve bilge!” deyişlerle doludur. Levhalardaki bazı ifadeleri birlikte okuyalım: “Burada her iş yavaş yürür, ama buna karşılık çok çabuk yoruluruz!”, “En aydınlık büroda olmaktansa en karanlık meyhanede olmayı yeğleriz!” Oradaki memurlar da doğrusu bu sözlerin ruhuna gayet uygun hareket etmektedir. Postacılar, koşuşturmaktan canı çıkmış olan Engin ailesinin evrakını aramaktansa, on dakika sonra yapacakları kahve molasına “ruhen” kendilerini hazırlamayı tercih ederler.

Engin ailesi her şeyin ters gittiğini ve “kovulma günü”nün gittikçe yaklaştığını görünce, başka yollar aramaya başlar. Bir işe yaramaz haylaz oğlu Mehmet babasına bir Alman kadınıla “sözde” evlilik yapmayı önerir, pek tabii belli bir para karşılığında! Ona böyle bir sahte evlilik için gerekli olan her şeyi ayarlayabileceğini söyler ve dediğini de yapar: Önce anne-babasının sahte evrakla boşanmalarını sağlar, sonra kısa zaman içinde babası için bir Alman gelin adayı bulur. Evlendirme dairesindeki nikah işlemi romanın en hoş bölümlerinden biri. Tam bir “absürd-komedi”! Bu tür sahte evliliklere artık alışmış olan nikah memuru en çok da, Türklerin nikah şahidi olarak “güya” boşandıkları eski karılarını getirmesine şaşırılmaktadır... Memur müstakbel gelin hanıma, bu iş için ne kadar para aldığını sorunca, hâlâ tam ayılamamış, sarhoş kadın uyukulu bir sesle yanıtlar: “Bunu ben de tam bilmiyorum. Louie benim adıma pazarlık etti. Ama bu Türkler çok esaslı pazarlık ediyorlar, Beni dinleyin memur bey, sakın bir şarkıyla evlenmeyin ha, bunların hepsi de tefeci takımı!” (s. 152)

Damat Osman memurun bir sorusu üzerine, belki de kendini kurtarabilecek bu sahte evlilikten bir anda vazgeçer, zira sorunun çağrıştırdığı

durumu bir türlü hazmedemez: “Bay Engin, müstakbel eşinizin her gün en az on beş kişiyle yatacağının farkında mısınız acaba?”

Alman demokrasisinin vazgeçilmez görüntülerinden biri olan “halk inisiyatifleri” de “Osman olayı”nda olağanüstü bir dayanışma eylemi sergiler. “Sevgilinin başından bile olsa çorbadan çıkan kıl hoşumuza gitmez!”, “Başkalarını da kendin kadar sev!” gibi çok iddialı (!) isimlere sahip halk inisiyatifleri birleşerek bir “dayanışma gecesi” düzenlerler. Ama kendi aralarında büyük bir rekabet sürdüren ve birbirine âdeta düşman kesilen dernekler çözüm üreteceklerine, birbirleriyle kavgaya tutuşurlar. Her dernek en büyük olmakla övünür. Osman’ın çok çarpıcı sözlerle yaptığı kısa konuşmayı kimse dinlemez bile, zaten ses düzeneğini kuran teknisyen de hoparlörleri çoktan devre dışı bırakmıştır bile! Osman haklılığını şöyle savunmaktadır:

“Sevgili dinleyiciler, hangi aptal kalkar da otuz üç yıldır evli olduğu kadının yaşadığı ülkeye sığınmak için başvurur? Hangi balık severek ağa girer? Kim kendi isteğiyle hapse düşer? Ve hangi hayatından bezmiş kişi gönüllü olarak, sığınmacıların hayatlarına yönelik Kamboçya ve Lübnan’ın toplamından daha çok saldırı düzenlendiği Almanya’ya iltica etmek ister?” (s. 170)

Osman’ın “gerçek dost” ve en güçlü dayanağı olarak nitelendirdiği Rudiger son günlerde çok sık ziyarete gelmeye başlamıştır. Bu ziyaretlerin arkasında yatan gerçek nedeni ise Osman tesadüfen öğrenir. Meğer bizim “kötü gün dostu” dünyanın en beceriksiz intihar girişimcisiymiş! Kendini öldürebilmek için her şeyi denemiş ama nafile... Osman onun son ümidiymiş, nedenini onun ağzından dinleyelim; “Son zamanlarda Almanya’da en kesin bir intihar yöntemi var: Mümkün olduğunca yabancıların oturdukları yerlerde bulunacaksın, o zaman bir ayağın...” Asıl metinde üç noktayla açık bırakılan cümlenin sonu, Türkçeden de tanıdığı “bir ayağı çukurda, yani mezarda olmak” deyimini çağrıştırmak amacıyla kasten öyle bırakılmış.

Romanda hicvin doruğa çıktığı çok önemli bir bölüme geldi sıra. Osman karısının “önlenebilir hırsı”nın kurbanı olur ve televizyondaki bir eğlence programına yarışmacı olarak katılmak zorunda kalır. “İyi Niyet Çarkıfeleği” adlı programın bu defaki ödülü, Ugandalı bir ailedir. Kazanan bu “harika acılar çekmiş aile”yi iki hafta kendi evinde konuk etme hakkını elde edecektir!!! Osman ve Alman rakibi yarışma sorularına en uygun ve en insancıl yanıtları vermek zorundadır: “Sıkıntı veren sığınmacı sürüsüne karşı bizler nasıl davranmalıyız?” sorusuna Osman hiç düşünmeden kameralara doğru bağırır: “Delişe tıklmalı, yakmalı, defetmeli! Sandal yeterince dolu, bizim kendi

derdimiz kendimize yeter!” Osman’ın milyonlarca Almanın duygu ve düşüncelerini yansıtan bu sözleri salonda müthiş takdir toplar, alkışlarla ortalığı inleyen izleyiciler keyiften kendilerinden geçerler. Osman, yıllarca çalıştığı firmada Alman ustabaşı ve mesai arkadaşlarından duyduğu “aptalca” sözlerin günün birinde bu kadar işe yarayacağını doğrusu hiç düşünmemiştir! Daha birçok ilginç soru ve yanıtın yer aldığı yarışmayı sonunda yukarıdaki soruya ağzında; “onlara yaklaşmalı, yönelmeli, anlayış göstermeliyiz...” gibi laflar geveleyen rakibi kazanır, yani Ugandalı aileyi iki hafta konuk etme hakkını elde eder, buna karşılık “bin mark” teselli ödülü alan yarışmanın “mağlubu” Osman, bu parayla nihayet taksiciye olan borcunu öder!

“Polis fobisi” olan kişilerin -asına bakılırsa, normal olarak kimin bu fobisi yoktur ki?-, Osman’ın polisler tarafından yakalanıp “göz altına” alındığı bölümü de okumalarını tavsiye etmeyeceğim! İnsan haklarına çok duyarlı olan, Avrupa’nın bu en demokratik ülkesinde polisin insanlara romanda anlatıldığı türden korkunç işkenceleri yapabileceğini düşünemiyoruz. Alman polisinin bu denli kanlı, vicdansız ve sadist olabileceğine ihtimal vermek istemiyor insan! Osman’ın içine tıklandığı, korkunç pis kokan, daracık hücrede dayanmak zorunda kaldığı muamele ve işkence bir yerden sonra “kara mizah” olmaktan çıkıyor, tahammül edilemez iğrenç bir tehdide dönüşüyor. Okuyucunun kafasında, yoksa Almanya’da polisin eline düşen yabancıların anlattığı o “dehşet öyküleri” gerçek mi diye bir şüphe doğuyor. Bu bölümde mizahın tadı ziyadesiyle kaçıyor, zehir gibi acı bir tad, bir tortu kalıyor ağızda. Mide bulandıran, isyan ettiren... Okuyucu, Osman sanki bir Alman karakolunda değil de, ne bileyim bir muz cumhuriyetinin zindanındaymış gibi bir izlenime kapılıyor. Belki de yazar Osman Engin’in de asıl amacı bu. Dikkatleri polis nezaretinde insanlara uygulanan şiddet ve işkenceye çekmek, ama doğrusu böyle bir muameleyi ben işkence iddialarıyla ünlü karakollarımızdan bile beklemem! Durumu kabullenip ülkeden çekip gitmesi için onu “nazik biçimde” ikna etmeye çalışan polislere Osman şöyle yalvarır: “Lütfen, sayın polis beyler, lütfen son verin artık. Şu ana kadar sadece iki dişim kırıldı, önemli değil. Ama unutmayın ki uzun vadede işkenceciler işkence ettiklerinden daha fazla olayın etkisinde kalırlar. Bana gerçekten inanabilirsiniz, ne de olsa ben klasik bir işkence ülkesinden geliyorum ve ne dediğimi biliyorum...” (s. 246)

Osman’ı polisin elinden kurtarmak yine sarışın afete kalır, Tanja Hanım dünyanın her yerinde geçerli olan bir yöntemle, “özel ilişkileri” sayesinde onu takıldığı delikten çıkartır. Türk tarafı da kendine düşeni yapar ve iş bulma kurumu Necmettin, Osman’a bir iş daha ayarlar. Bu defa eski bir nükleer

santralde çalışacaktır. Bu santralin yedi yıl önce devre dışı bırakıldığını ve şimdi artık yerine bir yüzme havuzu inşa edilmek üzere yıkılmakta olduğunu bilmeyen zavallı Osman tesadüfen eline geçen bir demet dinamit çubuğuyla burayı işgal etmeye kalkar! Aklınca çok tehlikeli bir yeri ele geçirmiştir ve Alman hükümeti şantajına boyun eğip onun ülkede kalmasına izin verecektir. Biraz sonra medyanın, polis arabalarının, keskin nişancıların etrafa doluşacağını sanan Osman, bir yandan da başbakanın telefon bekler. Ama beklenenin aksine eski bir bisiklete binmiş bir polisle, çatıdan atladığında altına branda germek için birkaç itfaiyeci gelir olay yerine... Osman'ın son çabası da sonuçsuz kalmıştır. 26 Haziran günü saat 21:20'de koltuğa kelepçeli bir vaziyette Osman ve ailesi Yeni Delhi'ye giden bir uçakla "memleket"ine uçmaktadır. Şimdi artık yazımın başında sözünü ettiğim "Hindistan" bağlantısını bir açılığa kavuşturmanın zamanı geldi: Romanın sonunda ortaya çıkar ki, ne Alman bürokrasisi ne de bilgisayardaki veriler hatalıdır! Ortada bir yanlışlık vardır; ama tıpkı polisiye romanlarında katilin son satırlarda belli olduğu gibi, gerçek "suçlu" da son anda anlaşılır. Gerçekten de Osman Engin adına bir sığınma başvurusu yapılmıştır; ama başvuruyu yapan Osman değil onun "işe yaramaz" oğludur. Mehmet geçen yıl Hintli arkadaşı Puschka ile Hindistan'a bir gezi yapmış, orada politik eylemlerinden dolayı başı dertte olan arkadaşının babasıyla tanışmış ve onu bu ortamdan kurtarabilmek amacıyla iltica talebinde bulunmuş...Fakat kendi adıyla değil de babası Osman Engin adıyla!!! İşte bütün mesele bundan ibarettir...

Son olarak yazar Osman Engin hakkında da küçük bir değerlendirmeye yer vermek istiyorum: Hiciv yazarları yaradılış itibarıyla, herkesi, her şeyi tenkit eden ama bizzat kendileri en küçük eleştiriye bile tahammül edemeyen bir yapıya sahiptirler. Osman Engin'in böyle olmadığını ümit ederek, ona şu eleştiriye de ben yönelteceğim: Yazdığı öykü kitaplarını ve romanını göz önüne alırsak, yazarın konularda durmadan kendini tekrarladığını, hicvin en önemli anlatım tekniklerinden biri olan "mübalâğa" (abartma) dozunu iyi ayarlayamadığını söyleyebilirim. Öyle ki abartının dozu kaçınca hiciv de etkisini yitirmekte ve tersine çevrilen bir silah haline dönüşmekte...

KAYNAKÇA**a) Birincil edebiyat:**

Engin, Osman: *Deutschling*, Berlin 1986.

Engin, Osman: *Alle dackel umsonst gebissen!* Berlin 1989.

Engin, Osman: *Der Spermüll-Efendi*, Hamburg 1991.

Engin, Osman: *Alles getürkt!* Hamburg 1992.

Engin, Osman: *Dütschlünd, Dütschlünd, übür üllüs!* Berlin 1994.

Engin, Osman: *Kanaken-Gandhi*, Berlin 1998 (Sayfa numaralı alıntılar bu kaynaktan yapılmıştır).

b) Osman Engin üzerine yayınlardan bazıları:

Baypınar, Yüksel: "Alman Dilinin Türkleri", *Türk Yurdu*, c. 20, Ankara 2000, s. 66.

Durstewitz, Bern: "Absperren, Abfackeln, Abschieben!", *Grafschafter Nachrichte*, 21.5.1999.

Yeşilada, Karin: "Satiriker-Künstler oder Moralapostel?", *TAZ*, 24.12.1994.

Yeşilada, Karin: "Schreiben mit spitzer Feder. Die Satiren der türkisch-deutschen Migrationsliteratur", (manuskrip halde).